

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

КУЛЬТУРНО-СПОЛОЧЕНЬСКИЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XIX • ч. 45 – 46 • 11. новембра 2009

<http://www.rusynacademy.sk>

• Кінцем октобра 2009, по двох роках од видання першой части, вышла друга часть публікації 100 визначных Русинів очами сучасників zostавителькы ПгДр. Марії Мальцовской і кол. Є то 10. публікація, котру видав Світовий конгрес Русинів за помочи редакції Русин і Народны новинкы. В споминаній книжці суть статі о жытові і діяльності А. Біттнеровой, Ш. Біттнера, М. Гиряка, Я. Гриба, Ф. Гібалы, Ш. Гойдича, В. Довговича, В. Зозуляка, В. Янка, І. Кинді, М. Корбовой, А. Кралицького, М. Ксеняка, Н. Ляша, І. Латты, митрополиты Лавра (В. Шкурла), М. Лучкая, М. Мачошковой, М. Немцовой, владыкы Николая (Н. Коцвар), Ю. Ставровского-Попрадова, А. Старостовой, Ш. Сухого і Ш. Чепы. Книжку сі мож обіднати на тел. ч.: 0918 732 507.

Полеміка на церьковну тему

Пан Михал Бурцін із Гуменного, видить ся, отворив дость чутливу міжку Русинами тему – конфесія Русинів (*Русины-Словаки, хто суть тоты люде?* НН ч. 29 – 30/2009). На ёго матеріал зареаговав Николай Шкурла з Ладомировой: *Нашы предкы были православны* (НН ч. 35 – 36/2009), а на нёго пришла далша рекація, а то од о. Ярослава Поповця з Чірча: *Ту не йде о деревяны церквы* (НН ч. 37 – 38/2009). Теперь ку даній темі хочу і я додати пару речинь.

Автор матеріалу – Николай Шкурла ся поставив до ролі тлумачника „реальной правды“ о конфесії Русинів. Ёго матеріал є в многім скреслений, неточный, зато го не мож поважовати за вірогідный. Пан Шкурла ся докінця не снажить быти ани обективным. Такой на зачатку він не поважує за потребне увести, же Русины ани в минулости не были лем православны, але были і грекокатоликами, так як суть і днесь. Далє пан Шкурла полемізує зо словами пана Бурціна, на матеріал котрого зареагов і котрый пише о тім, же цисаревна Марія Терезія прияла визначны реформи про Русинів. З поглядом пана Бурціна бы єм сугласив, бо Марія Терезія, так як і Йозеф II. зробив тиж многы позитивны реформи в країні, хоць в дакотрых пунктах были главно реформи ей сына про грекокатоликів і про православных окліщуючі. Пан Шкурла видить „ліквідацію православія“ і в тім, же ся могли будовати лем деревяны церквы, зато, як пише, маме в русиньскых селах на северовыході Словакії много деревяных храмів, а на словацькых їх скоро нїт. Пан Шкурла але забув підкреслити, же тоты деревяны церквы збудовали наші русиньскы

предкове – грекокатолици. І скоро вшыткы з них належать Грекокатолицькій церкві. Пару деревяных церквей ся захоvalo і в словацькых селах ці містах.

Далє пан Шкурла твердить, же унія ся робила зато, абы была зліквідована православна віра між Русинами і же ся робила насилно. То неправда. Ани другы церьковны унії, котры споминать пан Шкурла, ся не робили насилно. Ку грекокатолицькій церкві, неодділеній од Рима, ся по довгы стороча припоёвало і зьєднчовало з Римом посередництвом унії (выходны церквы, зьєднчованы з Римом) лем того православне высше і низше духовенство ведно з віруючіма, котре то саме хотіло і лем там, де то дозволяла їх політична ситуація. Правдов оставать, же тот еднота мала все много неприятелів. Москва і Руська православна церьков ся з тов історічных подіїв не доказала вырівнати, зато твердить, же унії ся робили насилно. Історія але документує, же то не было так. І в нескоршім періоді при зміні границь на теперішній території (Росії, Польщі, Білорусії, Латвії і України), котра была під владов Москвы, твердили перед світом того саме, зато ся на тых територіях зачали уніаты добровольно зьєднати з Руськов православнов церквою, як напр. в р. 1794 ся зьєднотили уніаты Подоля і Волині, в р. 1839 їх наслідовали уніаты Білорусії, в р. 1875 уніаты Холмщини і т. д. Были то але тверджіня роспорны з обективнов правдов, бо всягды там Руська православна церьков за помочи царьского апарату часто выступала і твердо пронаслідовала і ліквідовала грекокатолицьку церьков за єй вірність апостольскому престолу в Римі. І з того періоду маме много мучеників.

Подобный сценарь ся повторив і в періоді „червеных апостолів атеїзму“: большевиків і комуністів. Пан Шкурла ту споминать 50-ты роки минулого стороча на Підкарпаті і Пряшівщині як „навернутя ку православію“, а то в роспорі з обективнов правдов. Пана Шкурла, мали бы сьте знати, же „навернутя“ і „насилна ліквідація“ не є то саме. Наісто не знате, же сценарь ліквідації Грекокатолицької церквы ся писав у Москві. У нас на Словакії ся в марцу 1950 зышли на тайных зборах в Ружбахах заступцёве Православной церквы, Україньской народной рады і владных органів, і там было договорене, як і коли зреалізовати ліквідацію. Там був зряджений і центральный выбор „про наворачтє ку православію“. О тій акції „П“ пан Шкурла говорить, же не были нічим іншым, лем напоров хыб.

Обидвоме наші тогдышні владыкове скінчили увязнены в арешті (днесь суть обидвоме благоречены) а фактом є і то, же наш дорогой владыка Павел Гойдич був одсуджений в Леопольді на дожывотный арешт. Там нашов і свою мученицьку смерть. А то лем зато, же не зрадив нашу прадідівску віру. Нуканый пост патріархы православной церквы в тогдышній ЧССР не прияв. Быв то муж глубоких моральных принципів і златого сердца. Зістав вірний своїй народности, грекокатолицькій церкві і апостольскому престолу в Римі. І наперек тому, пан Шкурла твердить, же ішло о „направу хыб“. Мали бы сьте знати, пане Шкурло, же злоба злобу нігда не выжне! Далє автор того матеріалу твердить, же грекокатолицька віра ту была заведена насилу, проти волі Русинів.

(Продовжіня на 4. стор.)

• 5. новембра 2009 в Музею русиньской културы в Пряшові ся одбыв одборный семінар на тему Христіаньскы церкви выходного обряду і формования народної ідентичности карпатських Русинів. Перед ёго зачатком была одкрыта скромна выставка, одборный выклад к якій зробив Мгр. Г. Бескид (вліво), потім свої рефераты прочітали: (справа) ПгДр. Г. Секель, ПгД., ПгДр. А. Плішкова, ПгД. і ПгДр. О. Глосікова, др. н.

Церкви выходного обряду і Русины

На зачатку 90-х років минулого стороча в новых політичних условиях ся выразніше настопили вопросы нашого народно-го возроджіння і задекларовали ся в русиньскім руху основны цілі, міджі котрыма были і односины церквей выходного обряду – грекокатолицькой і православної – к русиньскому народу. На обясніня таких вопросов з історичного погляду і з погляду днешній doby ся 5. новембра 2009 одбыв у СНМ – Музею русиньской културы в Пряшові одборный семінар під назвов *Христіаньскы церкви выходного обряду і формования народної ідентичности карпатських Русинів*. Акцію зреалізовало Русиньске културно-освітнє общество А. Духновича в сполупраці з Музеєм русиньской културы, Словеньсков асоціаціей русиньских організацій із центром у Пряшові і з фінанчнов помочов Міністерства културы СР – програму Култура народностных меншын 2009 і міджінародного проєкту Актівіта – Новодоба історія Русинів у світі.

Перед семінаром была презентація выставки деревяных церквей выходного обряду із подробным выкладом председы общества А. Духновича – Мгр. Гавриіла Бескида. Шпеціфічностів тых церквей є, же їх будовали з дерева, котрого в карпатських лісах было достаток а при роботі не было треба гвоздиків. Архітектура тых храмів-церквок ся нігдє інде на світі не находить лем ту в Карпатах і поправді мож повісти, же то суть наші архітектурны перлы, ведь дакотры з них были записаны до списку світового културного богатства UNESCO.

Главным цілём семінара не было презентувати выставку церквей, але через них приближити тяжкий жылот наших Русинів в тых часах, кідь на северовыходній Словакії в минулости владли твердов руков Другетовы, котры были таліаньского походжіння і найвекшым їх неприятелём была церковь выходного обряду а тым і наш народ. Быв такий неписаный закон: какой віры є царь, такой буде і ёго народ. Русинів поважовали за меншецінных, церковны обряды їм доволили одправляти в церкви лем вечур, співати і молити ся могли лем в тихости при свічках, од поломіня котрых много наших церквок легко попільм. Тото, што зістало доднесь, є лем малов частков з множества церквок збудованых в Карпатах.

Заміром і главным цілём научного семінара было вказати до какой міры церковь формовала народне усвідомліня Русинів у другій половині 19. стороча і в першій половині 20. стороча. Выяснити і обновити історичну память на епоху, котра значнов міров допомогла културному і народному возроджінню Русинів на Словакії. Выслідкы семінара в подобі зборника рефератів будуть служити вшиткым, котры ся интересують нашов історію.

Коли ся зродила думка зорганізувати научный семінар на такы темы? Перша думка ся зродила іщі в р. 2007 в Русиньскім културно-освітнім обществі А. Духновича в Пряшові, кідь з ініціативы Інституту історії Філософичной факульты Пряшівской універзіты під покровительством проф. ПгДр. Петра Шворца, к. н., в сполупраці з Євангелічно-теологічнов факультов Віденьской універзіты і Словеньсков історичнов сполочностів при САН в Братіславі в днях 2. – 4. мая 2007 ту в Пряшові ся одбыла Методічно-научна конференція на тему: *Церкви і їх вплив на формования народної свідомости народів і народностей в середній Европі в 19. ст. і в першій половині 20. ст.* На тій конференції тема впливу церкви была дискутована лем зо шыршого научного погляду. Менше часу было на обговоріння впливу христіаньских церквей выходного обряду на Словакії на формования народної ідентичности Русинів. Тоту задачу мав сповнити якраз другый семінар, на який были позваны представителі грекокатолицькой і православної церкви, як і далшы реферуючі з научного, общественно-го і церковного жывота.

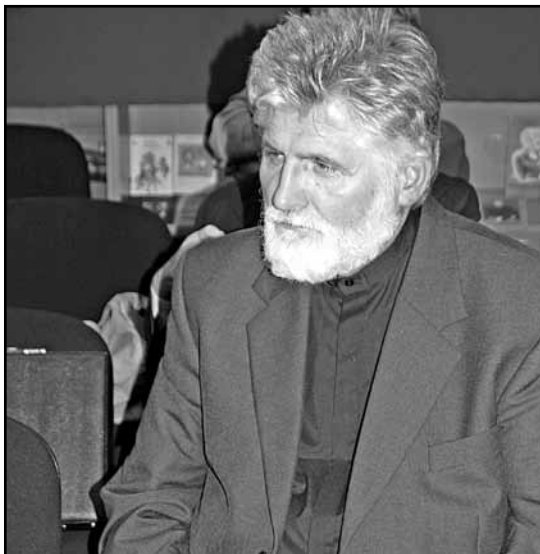
В главній части семінара зо своїма рефератами выступали: з Інституту історії Філософичной факульты Пряшівской універзіты в Пряшові проф. ПгДр. Петер Шворц, к. н., на тему: *Церков і народне усвідомліня жытельства выходной Сло-*

• Проф. ПгДр. П. Шворц, к. н., выступив із рефератом під назвов *Церков і народне усвідомліня жытельства выходной Словакії в 19. і 20. сторочу*.

• Мгр. Я. Поповець выступив на тему *Літургічны книги про віруючіх Русинів у жывоті Грекокатолицькой церкви на Словакії в сучасности і перспектіва до будучности*.

• Проф. ТгДр. М. Герка, к. н., презентовав тему *Церков і народность*.

вакії в 19. і 20. сторочу. У своїм выступі интересно розвів неправилны погляды минулого стороча на то, же каждый Русин є грекокатолик. Но суть, люде, котры хотять мати свою правду, же є то праві наспак. На Земпліні коло Михаловець і Требішова на дакотрых селах доднесь грекокатолицьких або православных віруючіх называють „руснаци“. Хто розсудить, котра є правда?

Історік Сполоченськонаучного інштитуту САН у Кошіцях, ПгДр. Станіслав Конєчні, к. н., презентовав тему: *Церковно-політичны аспекты розвоя карпатських Русинів*. З ёго реферату мене найвече заінтересовали думкы, же Русина не мож одділити од церкви выходного обряду. Тото собі не доволив дефіновати жадный ідеолог або політик. Наспак, церковь выходного обряду Русинам помогла утримати свою ідентичность і не забыти на своє коріня ани за найбівшой мадяризації.

Директор Грекокатолицького школьського уряду в Пряшові, ПгДр. Габріел Секель, ПгД., выступив з темов *Грекокатолицька церковь і церковны школы на Словакії*. На зачатку говорив о історії єпархіального уряду, но главна часть реферату была о великих планах будованя церковных школ – од матерьских по середній. Грекокатолицька церковь мать богату історію, в якій визначне місто належить зряджованю церковных школ, а то як в минулости, так і теперь. Розділ є лем в тім, же до першой половини 20. ст. тоты школы мали переважно в назві адьєктив „русский“ і в них ся школярі учили читати книги писаны і латиніков (по словацькы), і азбуков. І автор той статі по войні в р. 1945 був студентом такой школы – „Грекокатолической русской учительской семинарии в Пряшеве“. Днешні грекокатолицькы школы ся з погляду языкового навчаня нічим не одлишують од словацьких. Архієпархіальный уряд буде і в будучности ся старати о выхову нашої молодой генерації і тым посиленівати христіанський характер Словакії в рамках Европской унії, котра ся днесь небезпечно одхылять од христіаньских принципів.

Проф. ТгДр. Мілан Герка, к. н., з Православної богословьей факульты Пряшівской універзіты презентовав тему: *Церковь і народность*. Подля нёго, православна церковь своїх вірників не розділює подля народности, бо в їх парохіях жыють нелем Русины, але і Словаки, Українці, Мадяре, Руси, Серби і другы народности. Про тых, кому старославянський язык робить великы проблемы, перекладають церковны книги до словацького языка. Но в тых церковных парохіях, де переважує русиньске жытельство, решпектують просьбы віруючіх і проповідують по русиньскы.

Директорка Інституту русиньского языка і културы Пряшівской універзіты в Пряшові, ПгДр. Анна Плішкова, ПгД., выступила з обсяжnym рефератом на тему: *К вопросам живяния русиньского языка в конфесійній сфері на Словакії*. За найвекшій успіх „третёго“ русиньского народного возроджіння (од новембра 1989) поважує кодифікацію русиньского языка (1995). Потребу вирішіння русиньского языкового вопросу сігнализовав нелем русиньський общественный жылот, но і сфера конфесійна. Ведь дакотры русиньскы священники іщі перед роком 1989 жадали до пасторачной практикы в русиньских парохіях завести русиньський язык. Першы переклады церковных книг до русиньского языка ся вяжуть з меном священника о. ТгЛіц. Франтішка Крайняка, в тім часі пароха в Міджілабірцях, і около нёго вытвореной гурпы теологів і лаїків, котры робили переклады катехізму, євангелій і апостолів. Доднесь суть переложены до русиньского языка скоро вшиткы літургічны тексты потрібны при пасторачній практиці. В сучасности русиньскы переклады хоснує коло 20 душпастырів Пряшівской грекокатолицькой єпархії. Но за приязнїшої ситуації бы їх могло быти вець, якбы теологы почас штудій были шпеціально готованы на пасторацію міджі русиньськыма віруючіма, якбы были вець народно усвідомлены, якбы Русины мали свого єпископа і Русиньску грекокатолицьку церковь „sui iuris“, так як в минулости.

(Продовжіння на 4. стор.)

Презентація НОВОЙ КНИЖКИ в Нягові

8. листопада 2009 (недільне пообіддя) було про Нягівчан меншим святом русинства, бо в той день нягівський народний будитель **Осиф Кудзей** презентовав свою уж третю серію баек із назвов – **Байкарёвы думы**. Гварить ся, же дома не будеш пророком, но Нягівчане (мінімально тоты, што пришли на „хрестины“ нової книжки) вказали, же свого автора тримлять в почитовости і цінять сі ёго активіты. Заповнена сала культурного дому ся на три години стала єдним організмом, котрый вказав, же в Нягові має чоловік ку чоловікови близко а вказав і то, же в Нягові жыють Русины.

Акція была красно зорганізована, за што мож подяковати старостови села **Сергеєви Сметанкови**, котрый, як нам в бісіді прозрадив, є лем нягівський „присташ“, но научів ся по русиньскы і облюбив сі русиньску культуру так міцно, же ся став ей активним шырительм (співать в церковнім хорі).

Русиньсков співанков участників того недільного пообіддя привітав **Роланд Губа**, котрый, як ся вказало, став ся за єден рік дітьсков зіздов русиньского фолклорного неба. Тихого хлопця з незвичайним голосом объявила пані **Анна Реґрутова**, котра го зачала приправлєвати на розлічны співацькы конкурзы, на котрых зачав выгравати, што несподівало і ёго самого.

О творчости автора і видавательскім діяльстві **Русина і Народных новинок** пару речинь повів відповідний редактор штирех книжок Осифа Кудзея – **Мґр. Александер Зозуляк**. З рецензій к найновшому зборнику баек выступила асистентка Інституту русиньского языка і культури Пряшівської універзиты – **ПґДр. Кветослава Копорова**.

До свого дитинства ся вернув у своїй розповіді і **Осиф Кудзей**, котрый заспоминав, як сі раз давно купив книжку баек Миколая Ксеняка, котру ся такой навчів наспамять... Но а днесь і він сам ся може похвалити властныма байками, котры зась зачав читати молодый Роланд Губа, котрый ся вдяка байкам навчів азбуку...

Чітання баек самым автором, котрый ся вказав і як добрый декламатор, ся переплітало з реакціями на байки, розвинула ся неформална дискусія, котров Нягівчане давали знати, же суть Русины і же байки їх родака приймають як цінне духовне богатство. Отець духовный **Іоан Блашко** – грекокатоліцький декан з Міджілаборець, говорив о Осифови Кудзеєво і як сполупрацівники на перекладі евангелій до русиньского языка і підкреслив, же 25-річна робота была завершена якраз в тім році, то значить, же і Русины уж мають можність чути слово Боже у своїм материньскім языку.

Як подякованя за тоту роботу молодый Роланд Губа заспівав у премері найновшу співанку, котру присвятив Осифови Кудзеєви.

**Русин єм ся родив,
До смерти остану,
Русин є мій нянько,
Русинку мам мамку.**

Мы лем додаваме, же співанку му зложила пані Анна Реґрутова і слызы доятя ся при ей інтерпретації скачали по лицах нелем Осифа Кудзея, але і ёго камарата – Роланда, котрого спроваджала на акордеоні пані учителька Златиця Тімчіскава.

Народнов музиков акцію збогатила вокально-інструментална капела **ТОН** з Міджілаборець, котра доповнила приємну атмосферу красныма мелодіями. Нягівчане одходили домів з найновшом публікаціом свого родака, котру їм і підписав, а як „бонус“ дістали і найновшы видання **Русина і Народных новинок**. Одходили сьме з надією, же їх народне усвідомління сьме підкріпили і вказали, же і їх язык є дость достойный на то, як то Осиф Кудзей образно повів, жебы з ним мож было комунікувати і з господом Богом, а він нам – Русинам буде розуміти.

-кк-

Фоткы: А. З.

• На презентації найновшой книжки О. Кудзея – *Байкарёвы думы* за челный стіл засіли: (зліва) староста села С. Сметанка, автор і рецензентка трех зборників баек автора – ПґДр. К. Копорова...

• По привітанню вишитых притомных на презентації С. Сметанком несподівав нас прекрасный голос Р. Губы, котрый выступив і зо співанков іспеціально присвяченых О. Кудзеєви...

• Выновлена сала Дому культуры у Нягові ся заповнила а міджі гостями были і отці духовны: І. Блашко з Міджілаборець, Й. Луцак і М. Кость із Краснобрідьского монастыря...

• Добру атмосферу міджі говореным словом створєвала популярна вокально-інструментална група Тон із Міджілаборець під веджінем М. Белея (першы зліва)...

• О вишитых участниках было добрі постарано нелем духовно, але і матеріально – нахлебчкы, домашні колачі і погарча палінкы ся ушло каждому...

• А златым клинцем наконець было роздаваня найновшого зборника самым автором і ёго автографіада, причім заспокоєный был каждый, хто мав інтерес о книжку.

По третій раз наставлене глядило

Може якраз стріча з найвышым уменєм в літературі – з драматичным уменєм, отворила Осифови Кудзеєви новы горизонты умелецького приїмана світа, – такую конштатацию высловила русиньска писателька ПґДр. Марія Мальцовска при выданю далшой з публікацій умелецькой літературы автора Осифа Кудзея – збіркы духовной поезії *Пацеры*. Самособов, є то лем єден з факторів, котрый був може на самім початку зроду умелецькой драгы пана Осифа Кудзея з Нягова. Він довгы roky, так бы повісти, дозрівав, приправлєвав ся на „свое посланя“ на тім світі, жебы як зрілый автор славив жнива і выдав зо себе тоты найякостнішы плоды, які може зародити лем міцный і здоровый стром. Минулый рік був про Осифа Кудзея надміру плодним. По выданю двох книжок баек змінив жанер і выдав уж спомянуту збірку поезії *Пацеры*, котров продовжує уж скорше зачатку духовну лінію своєї творчости, а жебы не одставати ани на „другім фронті“, Осиф Кудзей попрацював і над далшов – уж третєв серіом баек. І так того року на світло боже выставив *Байкарёвы думы* (книжка вышла у видавательстві *Русин і Народны новинки*, Пряшів, 2009).

По першых двох публікаціях баек уж автор не похыбує, стає ся острілянішым, і видить ся, же свої думы на далшу шкалу тем „пущать до етеру“ намно-го сміліше, як то было в першых двох книжках. Ясно, тадь по першых двох, котры вышли єдна позад другой в куртім часовім інтервалі, успіх мать в кешени. Но предці лем... Міра відповідности ту є, мінімально в тім, жебы не скламати читателя і выпродкувати поживу духа кідь не высшой, та бодай лем єднакою уровни. По прочітаню найновшых баек Осифа Кудзея можеме ся осмілити высловити думку, же автор, хоць ся му цілком не подарило двинути помиселну граніцію высьше, но наставлену вышку з попередніх двох книжок баек „перескочів без задыханя“ а видить ся, же сі то і „ужывав“.

Также штіль зістав єднакий (автор го мать уж випробованый і не рїскує експериментуваня), новаторство мож збачити у выбраню тем. Менше позорности приділять народностным темам (може ся уж Русины пробудили, но може тоты темы автор не преферує зато, же соціална ситуація долігати на Русинів намно-го міцніше, як то было перед роком-двома...), домінуючіма міджі темами суть політика і критіка некрасных людських властностей, котры ся люде снажать закрывати за розлічны маски, виправдовати тзв. „добрым замыслом“. Автор критізує підлости, котры ся роблять в політиці, но сучасно дає читателєви порозуміти, же політику роблять люде, котры керують жывотами других і котрым залежить главно на властных достатках, суть то своєї сорты диктаторы, самолюбивы-егоїсты, запозераны самы до себе (байка *Рівноправность*, с. 70). Видно, же Осиф Кудзей, і кідь скромный, побожный чоловік, є своїм способом провокатором-ребелом, котрый не любить несправедливость. Знає, же сам не може змінити світ, но може ся в нім стати слободным а слобода споєна з высшыма духовныма цінностями му дає силу робити добры діла і робити людей навколо себе ліпшыма. Новыма темами суть ромський проблем (*Пропадук*, с. 5, *Логіка*, с. 17, *Неславный романс*, с. 94) і дрогы, котры ся розмагають по наших селах намісто алкоголізму (*Отрова*, с. 8).

Так як у першых двох книжках, і в третій автор выставлює на світло боже чоловіка в ёго духовній убогости, наставляє глядило таким людським властностям, як суть фарізейство, клеветництво, егоїзм, легковажность чоловіка ку чоловікови, нежычливость, завість, вывышованя ся, понижованя слабшых (*Сміла вода*, с. 10, *Фарізейство*, с. 11, *Егоїзм*, с. 12, *Текст*, с. 13, *Справедливость*, с. 14, *Нежычливость*, с. 14). Наспак, выдвигує порозумління, сочувство, жертвовність, котры в днешнім світі так хыблять („добра жена – то благодать“, з байкы *Реміза*, с. 73, „кідь єсь давщаву іншым, приобрів єсь лікы ліпшы“, з байкы *Егоїзм*, с. 12). Хоць тзв. народнобудительскым темам в тій серії баек автор не приділив аж такую позорность (лем в єдній байці – *Асіміліція*, с. 69), но народностный акцент чути з каждой єдної байкы, з каждого рядка, з каждого єдного слова. Не знаючи русиньский контекст, читатель лем тяжко порозумить до деталу каждую нюансу, зашифровану в байці.

Попри чісто русиньскых назвах типу *Мала Коприва*, *Зрізованці*, *Твердый Габ*, *Млинарувці*, *Приповідково*, *Підхамрово* автор ся дістає аж за граніці помиселной „Русинії“, але і ту охоблять печатку русиньской фонетікы – *Ліптовска Маря*, *Морьске Око*, *Десь в Сакраменті...*

Осиф Кудзей ся зась вказав як майстер, котрый знає нарабляти зо словами. Не є то але майстер-козмополіта, майстер без ідентіты. Він жыє в конкретній комуніті і барз уважно нассає вишитку, што му русиньска челядь сервірує „аж під ніс“, жебы то майстровскы выужыв

(Продовжіня на 4. стор.)

Полеміка на церьковну тему

(Закінчіня із 1. стор.)

Але історія не пустить, пане Шкурло. Вірю, же знате, же історія нашої церькви зачінає двомі віровістцями – Кірілом і Мефодієм, котры переложыли богослужебны книги – Святе писмо до старославянського языка і пішли за папом римским, жебы схвалив ужываня тых текстів. Так ся стало, же папа Гадріан II., знаючи задум солунських братів, славностно схвалив хоснованя старославянського языка в р. 868. Свое выголошєня доповнив римский папа Гадріан II. і сімболічним актом – богослужебны книги положив на вівтарь в храмі-базіліці Панны Марії Сніжної (*Santa Maria Maggiore*), посвятив їх і якраз в тій церькви в Римі (котра была выбудована в роках 432 – 440 і стоїть дондесь) была одслужена і перша свята літургія в СТАРОСЛАВЯНСКІМ ЯЗЫКУ на світі. Тота церьков-базіліка і наперек многым реконструкціям заховала собі автентічний взгляд і форму. Подарило ся мі тоту церьков в Римі навщівити і цілу тоту історію таким способом пережити.

А може пан Шкурла не знать, же одпорцёве старославянської літургії (німецьке духовенство) заарештовали св. Мефодія, но на засяг папы Яна VIII. був выслободжений. Пізніше, кідь князь Святоплук – владця Великої Моравы – ведно з німецькым князем

Віхінгом знову криво обвинили Мефодія, тот передступив в р. 880 перед папу Яна VIII. і сам ся обгаїв як правовірний і вірний Риму. Тогда папа друкы-раз потвердив ужываня старославянської літургії з додатком: **Навсе єй потверджую.**

Тоты історічны факты (як і факты, котры увів отець духовный Ярослав Поповець з Чірча, тыж як реакцію) говорять і о тім, же Русинів і Грекокатолицьку церьков не можемо розуміти одділено, бо они одпочатку патрили ку собі.

Што ся тыкать історічных хыб, было їх зроблєных в минулости много. Таксамо нїт на землі чоловіка, котрый бы не похыбив, але ани чоловіка, котрый бы сам кривду не зазнав. З кривд минулости ся можемо поучіти, можемо їх одпустити, но не дасть ся з нима жыти цілый живот. На початку была єднота з Римом, пізніше ся вытворили розлуки – розділіня, зато бы сьме мали вшыткы хрістіане – як католици, так православны ці протестанти – досягнути первістну єдноту, бо тото є желанєм нашого спасителя – Ісуса Хріста, котрый сам просив і молив ся за тоту єдноту. І в нашій выходній старославянській святій літургії ся молиме і просиме „о мір всего міра, благословеніє святих божіх церквей і соединеніє всіх...”

Валентін ЛУЦАК, Кошіці

Церькви выходного обряду і Русины

(Закінчіня із 2. стор.)

Справця Грекокатолицькой парохії в Чірчу і председа Общества св. Йоана Крестителя, **Мгр. Ярослав Поповець** выступив з темов: **Літургічны книги про віруючих Русинів в животі Грекокатолицькой церькви на Словакії в сучасности і перспектіва до будучности.** Почас свого выступлєня найвекшу радість мав, кідь нам выголосив, же уж вышло перше виданя комплетного евангелія по русиньскы з назвов **ТЕТРАЄВАНГЕЛІЄ**. Но смутным голосом нам тыж повів, же евангеліє не выдав Пряшівський Грекокатолицький архієпископський уряд, як бы то мало быти, але Світовый конгрес Русинів. Жаль, з пряшівськыма єпископами за послідніх 20 років мали проблемы тоты священники, котры евангеліє русиньскым віруючим читали по русиньскы. Евангеліє было выдане вдяка неунавній роботі о. ТгЛіц. Франтішка Крайняка, в сучасности священника в Камюці, і єго сполупрацовника Осифа Кудзея з Нягова, котры евангеліє перекладали выше 20 років із церковнославянського до літературного русиньского языка. Книжка є выдрукована так, же в першій половині є русиньський текст в азбуці, а в другій половині книги є тот самий текст по русиньскы латиніков. Найвекшым проблемом церьковных перекладів є то, же на писомну згоду, імпрімуатур, на їх вжываня треба довго чекати, што не помагать пестовати народну ідентічність у віруючих-Русинів, але дінамізує процес їх асіміляції.

Директорка СНМ – Музея русиньской культуры в Пряшові, **ПгДр. Ольга Глосікова, др. н.**, выступила з рефератом на тему: **Снагы Русинів Словакії в міджівойновых роках 1920 – 1938 заложити музей русиньской культуры з цілєм захранити сакралны і світськы памятки Русинів.** З добовых документів ся мож дізнати, же челны представителі Русинів уж на зачатку 30-х років 20. ст. уважовали заложити музей русиньской культуры праві ту в Пряшові. Но їх снагы змарила в тім часі велика господарська криза і приближуюча ся война. Было треба чекати скоро 80 років на то, жебы ся одкрыла перша выставка русиньских артефактів у Музею русиньской культуры в Пряшові. Было то 21. фебруара 2008 року за участі представителів штатных і сполоченьских організації. Посланєм музея є захранєвати вшытко цінне, што нам охабили наші предкы і указати сучасникам чім і як жыли наші дідове і прадідове. За короткий час свого єствованя ся потвердила потреба такой інштитуції, бо аж тепер ся одкрывають непробаданы области, в котрых музейна робота є незаступима. І кідь є музей того часу розміщений в дочасных просторах, на єго діяльності то не знати. О сполупрацу з ним мають інтерес нелем домашні інштитуції, но і заграничны. Тоты тісны просторы выужывають і іншы пряшівскы русиньскы організації, котры колись мали

свое місце в Руськім домі. Жаль, про них суть теперь двері до Руського дому заперты. На будучій рік бы ситуація з просторами музею могла быти вирішена, бо є надія дістати новий будинок.

Председа Русиньского культурно-освітого общества А. Духновича в Пряшові, **Мгр. Гаврил Бескид**, главный організатор научного семінара, выступив з темов **Вплив церькви на культурный і народный живот Русинів у минулости.** Подля нєго, найвекшым щастєм русиньского народа в минулости было то, же мав таких вождів і діятелів, якыма были: А. Добрянський, А. Духнович, Ю. Ставровський-Попрадов, А. Павлович, А. Кралицький, А. Бескид і далшы. Были то переважно священники, но окрем своєї душпастьерской роботы ся старали і о культурне благо нашого русиньского народа. Выдавали учебники, учили дітей, занимали ся історією нашого народа, выдавали новинкы, на селі учили газдів ефективно газдовати, помагали лічити хворых, закладали общества на поміч Русинам, заставляли ся наших людей перед несправедливостєм і помагали во вшыткім, што было на хосен нашого народу. Вдяка такой культурно-освітній роботі наш народ міг ту в Карпатах нелем пережити, но і вытворити культурны цінности, якы нам завидить цілый світ, наші мамы могли породити і выплекати таких людей, котры ся за свою русиньску народність не ганьблять, а нам у світі роблять добре мєно. Пан Бескид мать великы животны скусености і знаня з русиньской історії. В своїм домі має великий архів документів по своїх предках, котры од зачатку 19. ст. творять сагу роду Бескидовых а Гаврил Бескид є очівісно (нажалі) посліднім з них.

По перечітаню рефератів Г. Бескид подяковав реферуєчим за їх принос до рішєня даной проблематики і за цінны пропозиції в дискусії, котра была жыва, богата а часом і остріша. Каждый ся хотів презентувати своїм поглядом на рішєня наших болячок, котрых не є мало.

Діскузія на семінарі авізовала, же занедовго нас чекать важна подія: в р. 2011 буде списованя людей, выслідкы котрого будуть важныма про далшу перспективу Русинів. **Была бы велика трагедія, кідь ся люди за 50 – 100 років дізнавали уж лем із старых книг або з архівів, же ту в Карпатах жыв колись малый культурный народ з богатых історієв і традиціями. Зато віджу якраз ту простор про активнішу роботу міджі Русинами нелем з боку общественных русиньских організації, але і церьквей выходного обряду, жебы памятали, же міджі їх вірниками суть і Русины, якы мають право чути в храмах своє материнське слово і через родный язык плекати свою народну свідомість.**

Инж. Иван ФРИЦЬКИЙ, Кошіці

Фоткы: автор і А. З.

По третій раз наставлене глядило

(Закінчіня із 3. стор.)

у своїх віртуозных комбінаціях, а ту уж є місце про выужыта народных пословиць, фразеологічных споінь, котры суть лем Русинам характерны, напр. як шваб ся оправдує, же.....не пришов до кухні анде, на договорє ранде“, бо не був смілый і мусив ся потужыти, затоне міг єм прийти ку собі, не то іщі ку тобі“, абопсик в цїркусі Бонеловім (такий цїркус знають лем на Руснаках), приговорив ся Тігрови“,Заяць про якусь причіну, мав на вовка оскомину“, або „то був час про боягуза, тот взяв прут зо свербегуза“, „люде приглуптавы, ходять пышно, як павы“... Таксамо Іван Пердош з „вароша“ є ясным сігналом, де автор жьє і з чого черпать, причім не забывать, так як і у своїх першых байках, на словник новых, модерных русиньских лексем, котры принесла нова доба: „феровый запас, тобі наїсто гарашыть, качур регіструє, же вшытко фунгує, вулгарный папагай, куря бройлерове, ты коксо, харруєнд“... Автор якбы ся одорвав од культурного контексту наших выходных сусідів (не нашли сьме в байках ани коня Горю, ці дрозда Ваню, пса Гриця, овада Лєню, якы суть протагоністами в першій і другій серії баєк), видить ся, же культурны контакты уж не суть такы інтензівны як в минулости, предці лем, отворена границя на запад зробила свое... Доповнєваня новой лексікы до языка, але главно вношаня новой культурной орьєнтації, насмерованой од новембра 1989 на „опачный ход“, як то было передтым, автор умно, но не уражливо трансформує до мен – Гарджавый Фред, Рынявый Платон, Білл Факля, Терезвый Флоппі... Єдночасно але з баєк чути, же хоць новемброва революція давала надії на зліпшіня, живот людей ся барз не поліпшав, бо самы люде у своїм внутрі ся не змінили ку ліпшому. Автор видить скорше негатівный допад „скорой еры“ – покривєны характеры людей, їх zdeформована псіхіка, котра поступно глодать і тіло, людський живот ся скорочує. Двигать варовно перст над тыма, котры ся шаленым темпом женуть за чимесь, не думаючи на властне здоровя: „люде знають, же смертєльны, но жыють темпом пекєльным“. Ту прямо вызыває читателя задумати ся над днешнім способом живота – ці жыти інтензівно, но курто, або радше спомалити, ускромнити свої потреби і заміряти ся скорше на духовны цінности.

З каждой байкы Осифа Кудзея чути призначну про нєго скромность, покору і почливість ку читателєви, але і ку своїм колегам-писателям („мам Сухого три пера...“), в дакотрых байках ся обявляють прямо конкретны особы, ці то уж з русиньської среды, або і медіально знамы особы ці особности, што тыж байкам додає популярности, притягує читателя розлічных вікових категорій (споминать ся примар Сова, Саша, котрый му порадов, яке дати поучіня на кєнець байкы...). Таки реплікы споюють писателя з читателєм міцным путем, даколи автор на досягнута ціля аж інтїмно заходить до найпростіших потреб чоловіка, чім ся му приближує максімалнов можнов міров (Іван Пердош, „тот, хто тя окакать, брате, іщі не є неприятель“...) подля правила, нияка тема не є табу. Є то сімпатичне главно про молоду генєрацію а заєдно одважне порушати такы темы і таким „простым-спростым“ способом якраз у валальській среді, де ся о них бісїдує лем шептом або лем на уровни корчмовых бісїд, жебы сьме ся перед другыма „не знизжили“. Думаєме сі, же пан Осиф Кудзей у своїй дотеперішній творчости доказав, же сі може доволити і такы темы, і такий словник, він на то має і не є то лем „туня популяріта“

Так як і в першых двох виданях баєк, і в тім третім сі автор помагать трансформаціон знамых фіглів або приповідок. Самособов, дає їм нове „шматя“ і несподівану поінту, котру бы читатель даколи і не чекав. Але вшытко є отворене, также каждую байку сі може дотворити сам перціпент своєм властнов поінтов, ку чому го автор прямо вызыває. Не здає ся ани цїтацій з біблії, котры суть і в днешнім світі, так міцно обернутім ку матеріалным годнотам, вічныма правдами. Тоты вічны правды нам дають надії, же ходем в дакотрых моментах свого живота ся чоловік приставить і задумать сам над собов. Біблія патрить к духовному богатству Русинів, зато єй высловы умєлєцькы збогачують текст баєк і суть якбы помпєзным протиполом, контрастом простому, народному штілу баєк : „Блажены, котры не віділи, а увірили...“ (байка *Нєвіра*, с. 35), або „На початку было слово... (байка *Уровень*, с. 76). Так як в першых двох, і в припадї третей книжки баєк автор ся вказує як філософ, котрый нелем просто складать слова до віршів, жебы розосміяти свою „публіку“, но каждый байці додавать і придану годноту. Найвєце „філософії“ сьме збачили в байках написаных на мотивы приповідок. Приповідковий мотив сам по собі уж не є аж такий інтересный (приповідкы уж не суть ани про малы діти), но автор „розболікать“ приповідкы з їх „романтичности“ (богата принцєзна не хоче жыти з худобным пастырєм, хоць є і шумный, лем за условія, же і він єй мать што понукнути – мусить быти мудрішый, як є она). Автор сам в байці боює о приязнь принцєзны, но не хоче єй руку, ани богатство (не жебы був інакшый, як другы принцєвы, але нашто бы му то было), він хоче дашто вєце – хоче здобыти єй приязнь самотнов байков, бо знать, же кідь ся так стане, тогды выграє над вшыткыма молодыма і богатыма принцями, але і над припадными хытрыма пастырями. Є то добра тактіка, котра му давать можность выгравати і днєсь. Мож му лем погратуволати, бо зо своїм „боєвым арзєналом“ зась выграв, а то нелем у Нягові.

ПгДр. Кветослава КОПОРОВА,

Інштїтут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать **Русин і Народны новинкы**. Реалізоване з фінанчнов підпоров Міністерства культуры СР – програм Култура народностных меншын 2009. Шефредактор: Мгр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, ПгДр. Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Tel.: 051/772 56 29. Регістрачне ч. **EV 327/08, MIČ 49 438.** Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: **www.rusynacademy.sk, http://narodny-novynky.presov.sk, E-mail: rusyn@stonline.sk**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2